

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

Els historiadors solen donar per cert que els repobladors cristians no alteraren gairebé la llei musulmana sobre aigües

Aquesta admirable obra d'enginyeria i arquitectura que és l'aqüeducte va començar a llançar-se a perdre als 60 del s. XX

► VIENE DE LA PÁGINA ANTERIOR

pastera sobre postes o pilars també de fusta, de pedra o de rajola i formigó, com el que a principis del segle XX encara es conservava sobre el barranc de Maimona en Montanejos. Era una solució barata i eficaç, però amb moltes pèrdues i molt vulnerable a les crescudes del riu i als sabotatges militars. Gràcies a l'historiador Diago que va publicar la notícia en 1613 sabem que en l'any 1400 una riuada de l'Albaida va destruir la conducció de l'aigua de Bellús, i que els jurats acordaren portar "encañada" l'aigua, és a dir, en un conducte tancat, especificació que ens du a pensar que, en efecte, abans discorria a cel obert, per això la feren nova de pedra, formigó i de cadufs ceràmics redons de tres pams i mig de diàmetre, uns 75 cm. És la que hui es conserva parcialment en ús en els aqüeductes de les Arcadetes d'Alboi i de Sant Antoni.

Aquesta admirable obra d'enginyeria i arquitectura, declarada Bé d'Interés Cultural, va començar a llançar-se a perdre en la dècada dels seixanta del segle passat, en iniciar l'ajuntament la construcció de la xarxa d'aigua potable clorada per tal de fer-la arribar a tota la població elevant-la fins a dos grans dipòsits excavats al Bellveret. A partir d'aleshores i durant molts anys, les fonts monumentals de la ciutat i les veïnals més modestes es quedaren seques per haver desaparegut l'aigua rodada. De sobte deixà de tenir sentit que en les escriptures de propietat de les cases s'especificara el dret a mitja, a una o a dos plomes d'aigua, que ja mai rajarien de forma continuada, perquè no era gratis, sinó a tant el metre cúbic. El progrés va arruïnar un sistema mil·lener d'abastiment i distribució d'aigua únic en el món. I al ritme d'enderrocament de les cases de la zona antiga de la ciutat, que va coincidir en el temps amb la dotació general d'aigua, dotzenes de fonts de marbre groc del Tossal, inútils, van ser reballades a la junta dels rius Albaida i Canyoles on hi ha una indústria gravera, per convertir-les en material de construcció. No ens ho

conta ningú, que ho hem vist personalment.

Des d'antic el Canal de Bellús tenia quatre derivacions abans d'entrar al recinte emmurallat per la part de llevant: la del teular de Malla, dit així en el segle XVII, vora el riu d'Albaida en el camí de El Genovés; la Fila del Belluset, la de l'Hort dels Alcantarins, ara conegut com Hort d'Espejo, i la de la Font dels Vint-i-cinc dolls. La fila era una part alíquota del canal d'aigua, regulada pel diàmetre fixe d'un forat garantit per una argolla de bronze, segons els patrons de mesures del municipi. La del Belluset amidava mig pam, uns 11'3 cm, calculada per a regar cinc-centes quatre fanecades de la partida del Pla, repartida mitjançant sequiols controlats per estelladors, araó de tres fanecades l'hora, dia i nit per torn, els set dies de la setmana, com es veu fent la multiplicació de dies, hores i fanecades. L'encarregat del correcte funcionament era un sobresequier nomenat pels jurats i regidors, el qual comunicava les anomalies, embarrerats o pèrdues per a que el mestre d'obres del municipi revisara el partididor o l'encadufada en qüestió.

► **Als anys 80 del XX.** Sembla que, en els darrers anys de la dictadura passada, el càrrec de sobresequier de vegades coincidia en un dels regidors de la corporació, situació que podia derivar en que la responsabilitat anara a parar a persona art i part, i que ningú vigilara al vigilant. El cas va ser que en 1983 el cabal d'aigua va baixar de forma alarmant, no arribava prou a la sala d'impulsió i els dipòsits baixaven de nivell deixant sense subministrament a gran part de la població. I mirat i revisat, es va trobar que, no se sap quan, el forat de la fila del Pla havia sigut desbocat fins triplicar la secció original, i això succeïa quan una part significativa de la partida que regava s'havia urbanitzat, ja no era terra agrícola, de manera que, a més d'haver menys superfície a irrigar, l'aportació d'aigua era molt superior en detriment de l'abastiment a la ciutat. D'immediat, l'ajuntament va reposar la mida original, i els regants van moure un plet sorollós que, naturalment, van perdre al cap d'uns pocs anys de passejar papers pels tribunals. El que no es va fer en aquell moment va ser calcular de nou les dimensions del forat de la fila per a deixar-lo en la part proporcional a les fanecades que rega en l'actualitat, no a les inexistents cinc-centes quatre originals. Potser ara, que altra volta el municipi té problemes d'abastiment per la disminució del cabal, seria el moment per recuperar-ne una part d'aquella obsoleta concessió administrativa medieval.

Diversos elements de l'abastiment d'aigua a la ciutat de Xàtiva - En la imatge superior, partididor del Belluset en la zona de Sant Antoni. Baix, font dels 25 Xorros. Sobre aquestes línies, font gòtica de la plaça la Trinitat (esquerra) i a la dreta, aqüeducte de Sant Antoni. PERALES IBORRA